

Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Directie Plantaardige Agroketens en Voedselkwaliteit,
Postbus 20401
2500 EK DEN HAAG

Onderwerp: reactie VIGEF, TOG en GFH op Internetconsultatie 7^e AP vanggewassen en winterteelten

Den Haag, 18 november 2022

Geachte mevrouw, mijnheer,

Namens de Vereniging van de Nederlandse Groenten- en Fruitverwerkende Industrie (VIGEF), De Stichting Teelt Overleg Groenten (TOG), het GroentenFruit Huis (GFH) en Vollegrondsgroente.net reageren wij middels deze brief op de consultatie van de gewaslijsten 7^e actieprogramma (AP) vanggewassen en winterteelten.

Gezamenlijk vertegenwoordigen wij de ketens van de telers, handelaren en verwerkers van de vollegrondsgroente sector in Nederland. Dit betreft ongeveer 1500 telers (via telersverenigingen) en het merendeel van de groentenverwerkers in Nederland. De betaalde oppervlakte die onder vertegenwoordiging van TOG valt ligt jaarlijks op ongeveer 11.000 ha.- Binnen Vollegrondsgroente.net zijn vollegrondsgroentelers verenigd op basis van teeltkennis met een bereik van 70% van het areaal vollegrondsgroente voor de versmarkt.

Algemene reactie vooraf

Telers, handelaren en de verwerkende industrie van groenten en fruit willen de water en bodemkwaliteit in Nederland verbeteren. Uit de gegevens van het RIVM (Nitraatrapportage 2020) blijkt dat er in Nederland al grote stappen zijn gezet t.a.v. het verlagen van de nitraatuitspoeling en dat nitraatconcentratie is gedaald tot of op onder het streefniveau. Bij een aantal telers is er nog steeds sprake van een (te) hoge nitraatuitspoeling, waardoor er onterecht een negatief beeld is ontstaan over de gehele sector wat betreft de nitraatuitspoeling.

Directe gevolgen

De lijst van wintergewassen zoals voorgelegd via de internet consultatie zal grote gevolgen hebben voor de beschikbaarheid van vers en verwerkte Nederlandse groenten. Concreet betekent dit dat er o.a. geen verse Nederlandse spinazie, waspeen of sla in het najaar geteeld kan worden. Als de Nederlandse consument deze groenten wil blijven consumeren, zullen retailers deze producten gaan importeren, met negatieve gevolgen voor CO₂-emissies en de consumentenprijs. Dit valt moeilijk te rijmen met de overige ambities van het kabinet t.a.v. gezondheid en preventie, koopkracht en CO₂-reductie.

De gevolgen voor de vollegrondsgroentenketen zijn zeer ingrijpend:

- Op basis van een interne inventarisatie t.a.v. de oppervlakte vanuit de industriegroententeelt is in de periode van 2021 en 2022 een kwart (25%) van de vollegrondsgroenten na 1 oktober geoogst en 16% na 1 november. De teelten die hierbij zijn meegenomen zijn: Peen, schorseneren, doperwten, sperziebonen, tuinbonen, Kapucijners, Spinazie, boerenkool, rode kool, spruiten, Witte kool (zuurkool), gedroogde bonen/ bruine bonen, Rode biet, Snijbiet,

Prei, Bosuien, Andijvie, Pastinaak, Savoioe kool. De totale oppervlakte van ongeveer 12000 ha.

- Voor de teler betekent het voorgesteld beleid een suboptimale oogst minder opbrengst en dus inkomensverlies.
- Voor de verwerkende industrie betekent de beperkte lijst aan winterteelten dat het businessmodel in geding komt. Fabrieken draaien nu al grotendeels op volle capaciteit. Het is onmogelijk om eerder in het jaar méér groente te verwerken (ivm gebrek aan capaciteit/machines/transport). Daarnaast zou beperkte oogsten in het najaar betekenen dat de verwerkingsfabrieken (vers en verwerkt) een aantal weken niet kunnen draaien. Dit heeft directe consequenties voor de bedrijfsvoering. Het zal leiden tot lege fabrieken in het najaar en – dankzij de hoge doorlopende kosten (kapitaalintensief) – hogere consumentenprijzen. In een internationale markt kan dit grote gevolgen hebben. Met name geldt dit voor de verwerkte groente, waarbij er sprake is van buitenlandse concurrentie.

Eerste jaar van implementatie: 2023

Zoals eerder aangegeven in onze reactie op de internetconsultatie van augustus vwb bgm en bal, stellen telers (soms in coöperatief verband) jaarlijks hun teelt- of bouwplan op voor het aankomende jaar. Dit gebeurt op basis van de eigenschappen van de diverse teelten, de planning en capaciteit van de verwerkende industrie en de door retail gestuurde afzetplanningen.

Vervolgens worden teeltcontracten met de verwerkers overeengekomen. Dit proces start in juni/juli en loopt tot eind september/begin oktober. In 2022 zijn partijen zelfs eerder begonnen met de teeltcontracten ivm de oorlog in Oekraïne en de stijgende graanprijzen, waardoor het voor de teler financieel interessanter was om deze gewassen te telen t.a.v. vollegrondsgroenten. Om te voorkomen dat er onvoldoende groenten zouden worden geteeld is er veel eerder onderhandeld. Voor aankomend jaar verwachten wij hetzelfde omdat er nog veel onzekerheid is.

Hierdoor zijn de bouwplannen voor 2023 in veel gevallen al ruim twee maanden geleden vastgesteld. Het was onmogelijk om op de gewaslijsten te wachten omdat het nog volstrekt onduidelijk was wanneer deze gepubliceerd zouden worden. Dit heeft als gevolg dat we nu niet anders kunnen dan onze gebruikelijke werkwijze volgen voor het aankomend jaar. Wij vragen u om hier rekening mee te houden in de uitwerking van de implementatie van het 7^e APN. Telers mogen in 2023 niet gestraft worden voor het gebrek aan communicatie en duidelijkheid vanuit de overheid inzake het 7^e APN.

Inhoudelijke reactie

Het doel van de Nitraatrichtlijn is om de waterverontreiniging die wordt veroorzaakt of teweeggebracht door nitraten uit agrarische bronnen te verminderen en verdere verontreiniging van dien aard te voorkomen. Dit doel onderschrijven alle ondertekende partijen. Verwerkers en telers werken nauw samen aan een gezonde bodem en een gezond gewas. In toenemende mate wordt op maat bemest op basis van de bodemvoorraad N en de verwachte mineralisatie. Dit houdt in dat middels gedeelde bemesting ongeveer 2/3 deel voor het zaaien of planten wordt verstrekt. Het resterende deel wordt afhankelijk van gewasanalyses wel of niet later gegeven.

Op basis van deze analyses en de jarenlange ervaring met telen en verwerkers van Nederlandse groenten, worden hieronder een aantal wijzigingen voorgesteld om de lijst van winterteelten op bepaalde punten aan te passen en/of te concretiseren:

Wintergewassen

Het beste resultaat voor water- en bodemkwaliteit bereik je niet altijd door een bestaand gewas te oogsten en een vanggewas in te zaaien vóór 1 oktober. Sommige teelten die nu nog niet op de wintergewaslijsten staan, nemen in het najaar gemiddeld meer stikstof op dan een vanggewas dat is ingezaaid voor 1 oktober. Immers vanggewassen ingezaaid op 1 oktober komen meestal niet tot volledige ontwikkeling en nemen daardoor minder stikstof op dan een goed groeiend gewas. Dit geldt in het bijzonder voor:

- Spinazie
  - In de huidige lijst staat op plek 71 “Spinazie in winter gezaaid”.
  - In de praktijk wordt echter in augustus en september spinazie gezaaid en rond eind oktober/midden november geoogst (afhankelijk van weersomstandigheden). Er wordt na 1 oktober (bijna) geen kunstmest toegevoegd ivm de wettelijke norm van max 2000 ppm nitraat bij consumptie van spinazie. De spinazie die in deze periode op het land staat, blijft groeien zolang de temperatuur boven 5 graden is. Hierdoor neemt het meer nitraat op dan de combinatie van een vroege oogst en het inzaaien van een vanggewas. Metingen tonen aan dat er, in vergelijking met een vanggewas, niet meer stikstof in het profiel achterblijft.
  - Wij verzoeken het ministerie om “#71 Spinazie in winter gezaaid” aan te passen naar “Spinazie”
- Wortelen/Peen
  - Op de voorgestelde lijst staat op nummer 54 “Peen (winter-)”. Door de toevoeging ‘(winter-)’ ontstaat onduidelijkheid of alle soorten peen wintergewassen zijn. Zijn bijvoorbeeld waspeen, bospeen of schijvenpeen wel of geen wintergewassen? Aangezien alle peen-soorten op dezelfde wijze groeien, en dus een vergelijkbare nitraatbehoefte hebben, zouden alle peen soorten wintergewassen moeten zijn.
  - Een product als waspeen groeit en ontwikkelt zich in de zomer en wordt nadat deze zich geheel heeft ontwikkeld 'te velde' bewaard. Dat betekent dat de waspeen pas uit de grond wordt gehaald wanneer deze nodig is in de markt. Hiermee wordt voorkomen dat deze in het vroege najaar in koelcellen moet worden opgeslagen. Het Nederlandse klimaat en bodem is een uitstekende - gratis - koeling voor waspeen in najaar en winter. Deze teelt wordt ook onderdekkersteelt genoemd.
  - Wij verzoeken het ministerie om “Peen (winter-)” aan te passen naar “Peen”.
- Bloemkool
  - In de voorgestelde lijst staat op nummer 10- “Bloemkool, winterproductie”. Het is onduidelijk wat er met winterproductie wordt bedoeld.
  - Het telen van bloemkool duurt tussen de 3 en 8 maanden afhankelijk van het groeiseizoen. Bloemkool wordt gedurende 6 maanden meerdere keren per week geoogst. Er kan tussen februari en augustus gezaaid worden, en de oogst van de laatste ronde loopt door tot 3^e week november. Ongeveer 40% van de Nederlandse bloemkool wordt in het najaar (oktober/november) geoogst.
  - In de laatste weken van de groei, wordt de bloemkool zoals we die consumeren ontwikkeld. Veroorzaakt door een hormonale omslag in de bloemkoolplant van vegetatief (bladgroei) naar generatief (bloemontwikkeling). Deze zogenaamde inductie vindt plaats op basis van temperatuur, licht en stikstofopname. Stikstofopname is essentieel voor de ontwikkeling van het consumeerbare gedeelte (de bloem) van de bloemkool. Door dit proces wordt er meer stikstof opgenomen dan een vroege oogst en vervanging door een vanggewas. Als er te vroeg wordt geoogst, is het nog niet volgroeit en blijft de kool te klein.

- Wij verzoeken het ministerie om “Bloemkool, winterproductie” aan te passen naar “Bloemkool”.
- Boerenkool
  - In de voorgestelde lijst staat op nummer 12 “Boerenkool, productie”. Het is onduidelijk wat er met ‘productie’ wordt bedoeld.
  - Boerenkool wordt meestal in mei en juni gezaaid. De oogst van boerenkool vindt plaats tot eind januari. Tot die tijd, neemt het gewas nitraat op. Boerenkool is in Nederland een typisch wintergewas, dat wordt gegeten op koude dagen.
  - Wij verzoeken het ministerie om “Boerenkool, productie” aan te passen naar “Boerenkool”.
- Witlofwortels
  - In de voorgestelde lijst ontbreekt witlofwortels.
  - Witlofwortels worden vanaf half oktober tot eind december geoogst. Voor de groei van de witlofwortels is stikstof nodig. Deze stikstof wordt uit de bodemvoorraad gehaald. De witlofwortel is de buffer van mineralen waaronder stikstof om in de forceerperiode een krop te kunnen ontwikkelen. Juist dit gewas laat een vrijwel leeg profiel na.
  - Witlof behoort tot de plantenfamilie van de Asteraceae (voorheen Compositae, samengesteldbloemigen). Dat betekent dat witlof sterk verwant is aan Cichorei en Andijvie. Dit zijn teelten die voor een belangrijk deel na 1 november nog worden geoogst. Andijvie staat overigens, terecht, al wel op de lijst winterteelten.
  - Wij verzoeken het ministerie om “Witlofwortels” toe te voegen aan de lijst van wintergewassen.
- Vlinderbloemigen
  - In de voorgestelde lijst van wintergewassen staat “Winterveldbonen”.
  - De opname van nitraat door vlinderbloemigen in zijn algemeenheid, zal zich gedragen zoals winterveldbonen inzake nitraatbehoeftes.
  - Wij verzoeken het ministerie om “winterveldbonen” aan te passen naar “vlinderbloemigen
  - Stamslabonen en soja
  - In oktober en november worden er nog veel stamslabonen (soja) geoogst vanuit de late zaai in augustus. Dit zijn veel geteelde gewassen in deze periode. Deze gewassen die in oktober in volle wasdom staan, binden logischerwijs zeker zoveel stikstof als pas gezaaide winter vlinderbloemigen. En volgens de Goede Landbouwpraktijk ga je deze gewassen in volle wasdom niet meer bij bemesten in deze periode.
  - Wij verzoeken het ministerie om deze gewassen onder vlinderbloemigen toe te voegen aan de lijst van wintergewassen.
- Kool
  - In de voorgestelde lijst staat op plek 66 “Rode en witte kool”
  - Door deze formulering ontbreken een aantal kool soorten, zoals Savoiekiekool. Savoiekiekool – ook wel groene kool genoemd – is een variëteit van sluitkool (net zoals witte kool, rode kool en spitskool), en gedraagt zich qua mestbehoefte daardoor op dezelfde wijze als witte en rode kool.
  - Wij verzoeken het ministerie om “Rode en witte kool” aan te passen naar “kool” of “sluitkool”.
- Bosui
  - In de voorgestelde lijst ontbreekt bosui.
  - Bosui wordt voor een deel ook tot in november geoogst.

- Wij verzoeken het ministerie om 'bosui' ook toe te voegen aan de lijst van wintergewassen of die gelijk te stellen aan de teelt van prei.
- Sla-soorten
  - In de voorgestelde lijst ontbreekt sla, zoals ijsbergsla, rucola, veldsla, babyleaves, radicchio, rosso, lollo rosso en lollo bionda, etc.
  - Op de lijst staat wel andijvie wat zich qua nitraatbehoefte hetzelfde gedraagt als de overige sla-soorten.
  - Wij verzoeken het ministerie om "sla soorten" toe te voegen aan de lijst van wintergewassen.
- Aardbei vermeerdering
  - In de voorgestelde lijst staat op #1 "Aardbei vermeerdering".
  - In de lijst staat nu alleen vermeld "Aardbei vermeerdering". Bij aardbeien op wachtbed wordt er niet vermeerderd. De definitie van "Aardbei vermeerdering" dekt dus niet de lading en impliceert dat aardbeien op wachtbed dus niet meer zou kunnen na 1 oktober. Het is noodzakelijk dat de aardbeiplanten tot medio december op het veld staan vanwege hun benodigde koude behoefte. Om in het voorjaar voldoende strekking van bladeren en bloemstengels te krijgen is een zekere hoeveelheid koude nodig. De aardbeiplanten hebben globaal een koud behoefte van zo'n 1650 uur < 7 °C. Omdat bij de aardbeiplant temperaturen beneden 7 à 8°C pas in de koude behoefte kunnen voorzien, moeten de planten in de wintermaanden op het veld staan tot een vorstperiode intreedt.
  - Wij verzoeken het ministerie om "Aardbei vermeerdering" aan te passen naar "Aardbei".
- Pastinaak
  - In de voorgestelde lijst staat het "Pastinaak".
  - Van de teelt van wortel/knol gewassen als Rettich, Koolrabi, Koolraap, Knolvenkel, Daikon, Ramanas, is nog weinig bekend maar qua nitraat opname. Idee is dat die naar verwachting soortgelijk zal zijn als een gewas als pastinaak. Het zijn relatief kleine arealen waar dergelijke gewassen worden geteeld maar die wel voor biodiversiteit en brede productassortiment zorgen.
  - Wij verzoeken het ministerie om "Pastinaak" aan te passen naar "wortel- en knolgewassen zoals Pastinaak, Rettich, Koolrabi, Koolraap, Knolvenkel, Daikon, Ramanas etc.

Beperkte beschikbaarheid data:

- De teelt van groenten is de afgelopen decennia niet stil blijven staan. Het telen van groenten vereist vakmanschap en groentetelers zijn continu bezig om optimale omstandigheden en opbrengsten te realiseren. Dit maakt dat de werkelijke stikstofopname van groentegewassen tegenwoordig in veel gevallen hoger is dan enkele decennia geleden en historische veldproefgegevens en rapporten zijn verouderd. De stikstofopname van groentegewassen is in de praktijk verbeterd ten opzichte van de inzichten uit de wetenschap.
- In arealen uitgedrukt is de teelt van vollegrondsgroenten en industriegroenten klein ten opzichte van aardappelen, suikerbieten, graan, mais en gras. Dit maakt ook dat er relatief weinig is geïnvesteerd door o.a. de overheid in meetgegevens over stikstof efficiëntie en nitraatuitspoeling onder groentegewassen. Bijvoorbeeld het Landelijk Meetnet effecten Mestbeleid (LMM) kan geen cijfers geven over de nitraatuitspoeling onder specifiek de vollegrondsgroente.
- Aanbeveling is dat overheid en sector samen aan de slag gaan om meer inzicht te krijgen in de data behorende bij de huidige situatie in de vollegrondsgroente. Wij bedanken het ministerie van

LNV dat we hierover al in gesprek zijn. Wij zouden graag komen tot concrete afspraken voor een project gericht op dataverzameling en het verkrijgen van meer gezamenlijke inzichten.

- Tweede aanbeveling is om de winterlijst wat betreft in ieder geval de vollegrondsgroente volgend jaar en het jaar daarna te evalueren. Wij verzoeken het ministerie om nu, vanwege de huidige gebrekkige databeschikbaarheid, meer vollegrondsgroente op de winterlijst te zetten en eerst in te zetten op het verkrijgen van meer data over de problematiek in de hedendaagse groenteteelt.

Algemene opmerkingen

- Het juiste oogsttijdstip hangt af van de weeromstandigheden. Strikt op een datum oogsten terwijl de grond mogelijk niet goed berijdbaar is, geeft veel bodemkwaliteitsproblemen en dus verslechtering van bodem en verminderde groei van opvolgende gewassen. Wij zijn bang dat groentetelers door verpachters worden gedwongen om, ondanks de weersomstandigheden, toch altijd voor 1 oktober te oogsten.
- De formulering in de lijst roept veel vragen op door woorden zoals “productie”, “winterproductie” en alles tussen haakjes. Vereenvoudig de lijst door bijvoorbeeld de overkoepelende termen te gebruiken zoals, ‘peen’, ‘vlinderbloemigen’, ‘kool’, etc.
- Bovenstaande groentegewassen nemen qua areaal een relatief kleine oppervlakte in, terwijl de bijdragen die zij leveren aan de verse voedselmarkt (ook in economische zin) enorm groot zijn. Zoals in de vertrouwelijke bijlage te zien, gaat het hier om een relatief kleine oppervlakte die na 1 oktober wordt geoogst en daarbij een aantal gewassen die lang tot in november doorgroeien en eigenlijk meer stikstof dan wegnemen dan een nieuw te zaaien vanggewas op 1 oktober. Mochten deze aanpassingen niet doorgevoerd kunnen worden dan stopt de productie voor de verwerkende industrie vanaf eind september i.p.v. medio november. Deze verwachte onderproductie heeft grote financiële gevolgen voor zowel verwerkers als uiteindelijk de consument. Ook bestaat het reële risico dat bepaalde gewassen daardoor helemaal uit de bouwplannen verdwijnen. Dit zou verdere verschraving van de bodem kunnen betekenen. Immers een teler gaat geen 2e gewas als een late hoofdteelt zaaien als deze niet op de wintergewassenlijst staat. Hij wil hierin geen risico lopen om daarmee gekort te worden op stikstofruimte het jaar daarop op betreffend perceel in de nieuwe eigen teelt van aardappelen, suikerbieten, etc. Als gevolg is het zeer reëel dat de productie van de gewassen die nu niet op de lijst van wintergewassen staan, verdwijnen uit Nederland.
- Bij oogst na 1 oktober zal voorgesteld beleid leiden tot een korting op N-ruimte in de voorjaarsteelt. De korting leidt tot opbrengstderving van deze teelt en voegt niets toe aan een beperking van de nitraatverliezen. Het is nog onduidelijk waar deze korting terecht komt (perceelsniveau of bedrijfsniveau). Deze korting op N-ruimte komt hoogstwaarschijnlijk boven op de algemene korting van 20%, die momenteel in het kader van de GLB wordt voorgesteld. Door deze stapeling van korting, verwachten wij sterke verlaging van opbrengsten en een verdere verschraving van de bodem en dus een tegenovergesteld effect van hetgeen we willen bereiken met het verbeteren van de bodemvruchtbaarheid. Wij stellen voor om tot en met oktober ervoor te kiezen dat een ondernemer binnen 3 weken na de oogst van een gewas een nieuw gewas gezaaid moet hebben en daarmee geen korting op de mestgift in het voorjaar krijgt. Gewassen die eind oktober of later worden geoogst mag je veronderstellen dat die meer N consumeren dan een vanggewas dat op 1 oktober gezaaid wordt. Geef hier de ondernemer de teeltvrijheid om de weersafhankelijkheid van oogsten en zaaien zelf te bepalen. Immers zaaien en/ of oogsten onder slechte weersomstandigheden is funest voor de bodem.

Mocht u naar aanleiding van deze reactie nog vragen hebben, kunt u contact opnemen met Marline Kester, mkester@fnli.nl

VIGEF

Ruben Bringsken, Voorzitter

VIGEF

Vereniging van de Nederlandse Groenten- en Fruitverwerkende Industrie

De VIGEF is de belangenorganisatie van de grondstoffenleveranciers en producenten van verwerkte groenten, fruit en champignons. De Producenten van de bij de VIGEF aangesloten ondernemingen zijn goed voor meer dan 20% van de Nederlandse consumptie van groenten en fruit.

Stichting TOG

Marcel van Rijsingen

De stichting TOG behartigt de belangen van industriegroenten telers en industrie groenten verwerkers in Nederland. De telers zijn in principe allen akkerbouwers, die in samenwerking met verwerkers (VIGEF), op contract gewassen telen voor de verwerking. De producten vindt u terug in de winkelschappen onder diverse merknamen. Denk daarbij aan o.a. HAK en alle huismerken.

GroentenFruit Huis

Richard Schouten, Directeur

'De gids naar een gezonde generatie'. Dat is de missie van GroentenFruit Huis. GroentenFruit Huis is de brancheorganisatie voor bedrijven actief in de afzet van groenten en fruit. Bij de organisatie zijn ruim 320 leden aangesloten, dit zijn telersverenigingen, importeurs, exporteurs, groothandelaren en verwerkers van groenten en fruit. Samen richten we ons op de gezonde toegevoegde waarde van de groente- en fruitketen.

Vollegrondsgroente.net

Ulko Stoll, Directeur

**Vollegronds
groente.net**

Vollegrondsgroente.net is de studiecluborganisatie voor professionele vollegrondsgroentetelers. Het netwerk functioneert op basis van onderlinge kennisuitwisseling en kennisontwikkeling op basis van onderzoek en inbreng van expertise. Het netwerk heeft een bereik van 70% van het areaal vollegrondsgroenteteelt voor de versmarkt.